

קול צופיד

מִן הָרָאשׁוֹן לַצִּיּוֹן הָרָה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הָרַב מֵרַדְכִּי אֱלִיהוֹ זְצוּק"ל

וְאַתְחֲנֵן - תִּשְׁנִי"ח - מֵאֵת מִן הָרָאשׁוֹן לַצִּיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִּי אֱלִיהוֹ זְצוּק"ל

קברים". היו בני ישראל חופרים קברים ונכנסים אליהם בלילה, ביום ט' באב בבוקר היה הכרוז יוצא ואומר "הבדלו לחיים". כל שנה בטי' באב היו מתים בלילה חמשה עשר אלף. בשנה האחרונה שנת הארבעים לצאתם ממצרים לא מת איש בליל ט' באב ואז עמדו כולם ותמהו, הרי לא כלו ארבעים שנה מצאת המרגלים! מפני מה לא מת איש? אולי הם טעו בתאריך? חיכו בני ישראל עד ט"ו לחדש שהלבנה במילואה וידעו בודאי שלא טעו. אז הם הבינו שפסקה הגזירה.

ומסביר תוס' כי אף על פי שלא עברו ארבעים שנה, מחל הקב"ה כי "מקצת שנה כשנה" ובמקום ארבעים שנה היו רק ל"ח שנים תוס' ב"ב "יום שכלו". למעשה, הרמב"ם הביא רק את הנימוק הזה בפירוש המשניות. ולכאורה ברור שזו שמחה גדולה ששלושים אלף מישראל לא מתו, אבל למה הפכו זאת ליום טוב לדורות עד ימינו אלה?

והחסבר הוא כי הפסקת עונש היתה אות על הפסקת הכעס על ישראל. ומאותו זמן החל הקב"ה לדבר עם משה פה אל פה. מה שלא היה כל תקופת הכעס על ישראל, שבתקופה זו היה מדבר הקב"ה עם משה בחזיון לילה ולא פה אל פה. ולכן כתב רש"י תענית ל': "לפיכך יום טוב הוא". הוא רצה להדגיש שזה הטעם ליום טוב! שמשה רבנו בטי' באב החל ללמוד תורה מפי הקב"ה פה אל פה, לא רק כשהוצרך לדבר אתו, לא רק ע"י מלאך או באורים ותומים כדברי הרשב"ם. אלא פה אל פה. לימוד תורה של משרע"ה עבר לעם ישראל וזה יום טוב לכל ישראל לדורות. לדעת עולא טעם שמחת ט"ו באב הוא כי בו ביום ביטל הושע בן אלה פרדסיות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים לשמור שלא יעלו ישראל לרגל. הוא הושיב שומרים שלא יעלו לירושלים ולבית המקדש ובטי' באב בוטלו על ידי הושע בן אלה. כבר הזכרנו שלדעת הרשב"ם אין מחלוקת בין האמוראים וכל אחד מוסיף על חבירו נמצא שיש שבעה טעמים ליום טוב זה.

ברכת "הטוב והמטיב".

ניתנו הרוגי ביתר לקבורה

רב מתנה אומר שמחת יו"ט בטו באב היא בגלל שניתנו הרוגי ביתר לקבורה. כי אחרי חורבן הבית הרגו הרומאים בעם ישראל עם רב עד ש"הדם הלך עד לים הגדול" גיטין נז. והמרחק בין מקום ההרג לים הגדול היה מרחק גדול מיל. כל כך הרבה דם נשפך שם עד ש"שבע שנים בצרו עובדי כוכבים את כרמיהן מדמם של ישראל" בלא צורך לזבל את הכרמים. הם גם לקחו את הגופות של אנשי ביתר והקיפו אותם כגדר לכרמיהם תוס' תענית לא. רק בטי' באב נתנו הרוגי ביתר לקבורה. נס נעשה שהגופות לא הסריחו. וכיון שהיתה זו טובה כפולה, "טוב" שלא הסריחו ו"המטיב" שנתנו לקבורה, תקנו את ברכת "הטוב והמטיב". הלא היא הברכה הרביעית בברכת המזון תוס' תענית לא וכן תקנו לברך על שינוי יין ברכת הטוב והמטיב כדלהלן.

ברכת "הטוב והמטיב"

בברכת המזון אנו מברכים ברכת הטוב והמטיב. גם על

השיעור לעילוי נשמת :

מִן הָרָאשׁוֹן לַצִּיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִּי אֱלִיהוֹ זְצוּק"ל
ורבי יעקב יוסף בן מרגלית זצ"ל

פרשת השבוע : ואתחנן

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשנ"ח.

ט"ו באב

הותרו שבטים לבוא זה בזה

המשנה במסכת תענית אומרת: "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים" שואלת הגמ': בשלמא יום הכיפורים יום מחילה וסליחה וכפרה לעם ישראל שהרי "באותו היום ירד משה והלוחות בידיו" הם הם הלוחות השניות. ובאותו היום אמר לו ה': סלחתי כדברך! - ולכן נקבע יום צום כיפור בעשרה בתשרי. עיין רש"י בתענית ל: וכן רשב"ם ב"ב קכא. אבל יום ט"ו באב, מה מעלתו? הגמרא מביאה הרבה טעמים למעלת טו באב. והסביר הרשב"ם בב"ב שם ש"כל הנך אמוראי לא פליגי, אלא מור גמיר האי מרביה ומור גמיר האי מרביה". לדעת רב יהודה אמר שמואל, יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה, מפני שכתוב כל בת יורשת נחלה - לא תסוב נחלה ממטה למטה איש בנחלתו ידבקו. דהיינו הבת אינה יכולה להתחתן אלא באותו השבט, ביום ט"ו באב הותרו לבוא זה בזה. ומאי דרוש? כתוב "זה הדבר אשר צוה ה'" שלא יהא נוהג אלא בדור זה. רב יוסף רב נחמן אמר - יום שהותרו שבט בנימין לבוא בקהל והגמ' מסבירה הרי נשבעו? אלא נשבעו "איש ממנו לא יתן" אבל לא מבנינו.

נישואים בין בני עדות שונות

שני אמוראים אלו מדגישים את האחדות של עם ישראל ביום זה, והשמחה גדולה שהותרו שבטים לבוא זה בזה. וברוך השם היום בדור זה "הותרו שבטים לבא זה בזה", וכל עדה שפעם היתה מסתגרת בתוכה פנימה, ומחתנת את בניה בתוך העדה בלבד, היום מתחתנים גם עם עדות אחרות. וזה מרבה אחדות אהבה ואחוה בעם ישראל. עם כל זה יש לדעת שיש בכל עדה חומרות וקולות, אם אשה רוצה להחמיר בחומרות בית אביה וזה לא פוגע בשלום בית יכולה להחמיר לעצמה אבל מן הדין צריכה לנהוג מנהגי בעלה. ומהיות טוב, תעשה התרת נדרים בערך בנוסח זה "אלו ידעתי שאתחנן עם בן עדה אחרת, הייתי אומרת "בלי נדר" כשהייתי מתחילה לנהוג בחומרות בית הוריי". אמנם הכלות הצעירות יכולות להמשיך בנוסח בית אביהן בברכת המזון ובתפילה עד שלאט לאט תתרגלנה לנוסח בעלה, כדי שתרגיל את ילדיה.

כלו מתי מדבר - הפסקת הכעס על ישראל

רבה בר בר חנה אמר טעם שמחת ט"ו באב הוא כי בו ביום "כלו מתי מדבר". וכתוב במדרש שמאז חטא המרגלים היה יוצא כרוז כל ערב ט' באב ואומר לבני ישראל: "לכו לחפור

קול צופיך

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְּקוֹבֵל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

וְאַתְחֵן - תִּשְׁנִי"ח - מֵאֵת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

אפילו אם השני גרוע מן הראשון מברך "הטוב והמטיב".
הרשב"ם ורש"י - רק אם משובח ודאי. השולחן ערוך - אם
אינו יודע אם הוא טוב או לא - זה שינוי יין ומברך עליו.
הכה"ח אומר קע"ה ס"ק יב: אין לברך אלא כשיודע שהוא
משובח משום סב"ל. והביא דעת תרומת הדשן שרק יין מופלג
ממש מברך הטוב והמטיב. אמנם הברכת יוסף כתב שנהגים
כמרן ולא אומרים כנגדו סב"ל משום שזו סברה ממוצעת.
ולהלכה רק על יין יותר משובח מברכים "הטוב והמטיב". כי
סב"ל. ומהו יין טוב יותר? אדום או לבן? האם יין משובח
תלוי בדעת האנשים או בדעת השוטה?
ועיין ברמ"א שכתב: יש אומרים דאם שתי תחילה יין אדום
והביאו לו יין לבן - אע"פ שהוא יותר גרוע מברך הטוב והמטיב
לפי שהוא בריא לגוף יותר מן האדום וכן בדברי המשנב"ר
שכתב: דוקא גרוע קצת אבל גרוע הרבה לא יברך. ואם שתי
לבן תחילה ואחר כך הביאו לו אדום מברך עליו הטוב והמטיב
אם יודע שהאדום משובח יותר.
ולמעשה, מי שחשוב לו יין מתוק יותר מיין יבש - יברך על
היבש "הגפן". ועל המתוק "הטוב והמטיב". ואם להפך להפך.

שוטה בחבורה

כתב השולחן ערוך "אין לברך הטוב והמטיב אלא אם כן יש
אחר עמו דהכי משמע, הטוב - לו והמטיב - לחברו. והכל אם
ישתו עמו, אבל אם הוא יחידי - לא".
המרדכי הובא בב"י כתב שאורח לא מברך "הטוב והמטיב"
כיון שהיין לא שלו. הקשה עליו הב"י למה לא יברך על מה
שהזמין לו הקב"ה? ומסכם ש"אין לחוש לסברה זו".
הב"ח כתב לפתרון בעיה זה שבעל הבית יברך והאורח יענה
אמן. והמגן אברהם כתב שבעל הבית יעמיד קנקן של יין ויתן
אותו במתנה לאורחים כך שכולם יהיו שוים בו. וכתב הרב
כה"ח "מתנה ממש". והמשנב"ר כתב: שיניח לפני כולם וזה
כעין שותפות. ולכן הטוב ביותר שיקנה את היין הטוב לשכנו
או יוציאו ממש מרשותו. ובאמצע הסעודה לאחר שברכו הגפן
יקנה את היין מהשכן או מההפקר ויברכו "הטוב והמטיב".
וכתב הרמ"א אבל היו מסובין לשתות בלא אכילה - אחד
מברך לכולם. משמע כדעת הרמב"ם שגם כשמסובין על היין
בלבד ללא סעודה, מברכין הטוב והמטיב. אבל לרש"י דוקא
בסעודה. והרב כה"ח כתב שזו מחלוקת ולכן מי ששוטה בלי
סעודה - לא יברך.
כתב הב"י או"ח י' שרש"י מפרש ואינו פוסק. ופסק הברכת
יוסף כהרב כה"ח שלמרות הכל יש לפסוק כרש"י. אך למשנב"ר
שלא הביא זאת משמע שאינו חושש לפסוק כרש"י.

"הטוב והמטיב" על לחם?

התוס' שאלו למה לא מברך על שינוי לחם הטוב והמטיב?
ברכות נט והסבירו שביין יש שני דברים גם סעיד וגם משמח.
ועוד כתבו שתיקנו "הטוב והמטיב" על שניתנו הרוגי ביתר
לקבורה ועובדי כוכבים זבלו בדמם של ישראל את הכרמים.
כדי להזכיר זאת תיקנו ברכה רק על יין שיזכור את הצער ואת
הנס של הרוגי ביתר. עין בפסחים קא. ותענית לא.

בשורות טובות מברכים ברכת הטוב והמטיב. כמו כן כשאדם
שוטה יין ומביאים לו יין נוסף, מברך "ברוך אתה ה' אלוהינו
מלך העולם הטוב והמטיב".

לברכה זו שעל היין יש כמה תנאים. וכך אומרת הגמרא: "תא
שמע שינוי יין אין צריך לברך, שינוי מקום צריך לברך ואמר
רב יוסף בר אבא א"ר יוחנן, אעפ"י שאמרו שינוי יין אין צריך
לברך אבל אומר "ברוך הטוב והמטיב". ברכות נט
וכתב רש"י "שינוי יין - שתי יין בסעודה והביאו לו אח"כ יין
אחר טוב מן הראשון - אין צריך לברך בורא פרי הגפן"
לכאורה דברי רש"י הם רק הסבר, אך נראה שרש"י בעצם כתב
לנו שני דינים ונראה עוד שיש דעות בענין זה. "שתה יין
בסעודה" - משמע שאם הזמין אנשים לסעודה רק אז מברך
"הטוב והמטיב", אבל אם הזמין אנשים רק לשתית יין אינו
מברך. "טוב מן הראשון" - משמע דוקא אם היין השני טוב
יותר מהיין הראשון. כתב השולחן ערוך בסימן קעה "הביאו
להם יין אחר - אינו מברך "בורא פרי הגפן" אבל מברך עליו
"הטוב והמטיב". וכתב בסימן קעד סעיף ה': "כל מה ששוטה
בתוך הסעודה די לו בברכה אחת, אלא אם כן כשברך לא היה
דעתו לשתות אלא אותו הכוס ונמשך לשתות אחר". משמע
שאם הביאו לו יין ולא חשב כלום - ישתה בלא ברכה. כי אכן
סהדי שאדם שוטה בסעודתו. וזה דוקא לגבי ברכת בורא פרי
הגפן שאינו מברך, אבל ברכת הטוב והמטיב מברך.

נשאר מהיין הראשון

הרמ"א מסביר שמברך הטוב והמטיב "אף על גב שאין לו עוד
מן הראשון" בשם הבית יוסף. דהיינו, אדם יושב בסעודה
כשיטת רש"י אף על פי שנגמר לו בקבוק היין ולא נשאר
מהראשון כלום, אם הביאו לו יין נוסף - מברך הטוב והמטיב.
אולם, הראב"ד ורבינו ירוחם, הרדב"ז קכה מהריק"ש
והשל"ה. שאלו אם אין לו עוד יין למה יברך הטוב והמטיב?
ולכן פסקו הטי"ז, המג"א כה"ח והמשנב"ר שאם לא נשאר לו
מהיין הראשון - אין לברך על השני הטוב והמטיב. וכתב
הברכי יוסף אילו ראה מרן את סברת הראב"ד היה מורה
כמהו.

יין חדש

לדעת השולחן ערוך "לאו דוקא הביאו להם מחדש אלא הוא
הדין אם היה להם מתחילה שתי יינות מברכין על השני הטוב
והמטיב". והרמ"א כתב "ודוקא שלא היו לפניו יחד כשברך
בורא פרי הגפן אבל היו ביחד - אין צריך לברך אלא בורא פרי
הגפן". הלחם חמודות כתב שאם היו בביתו וידע שיש לו יינות
- לא יברך הטוב והמטיב. וכשמעיינים בענין זה לכאורה יש
סתירה בדברי השו"ע מסעיף א' לסעיף ג'. הטי"ז והאחרונים
מארכים להסביר את דברי השולחן ערוך ט"ז א' ולמעשה,
כותב המשנב"ר שיש לנהוג כהלחם חמודות משום ספק ברכות
להקל.

יין טוב יותר

לגבי טיבו של היין השני יש שלש שיטות: שיטת רבינו תם -

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מִרְדְּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

וְאַתְחֵנָּה - תְּשַׁנ"ח - מֵאֵת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מִרְדְּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

הַגְמָרָא בְּבִרְכוֹת מ. שְׁמִצּוֹה לִתֵּן לְבִהֶמָּה לֵאכּוֹל לִפְנֵי שֶׁהָאֵדָם אוֹכֵל בְּעֶצְמוֹ שְׁנֵאמַר "וְנִתְּתִי עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶה לְבִהֶמְתְּךָ" וְהָדָר "וְאִכְלֶתָּ וּשְׁבַעְתָּ". מִדְּבַרֵי הַגָּמָ' וְהַשּׁו"ע לּוֹמְדִים שֶׁהַמְּבַקֵּשׁ מִלַּח בֵּין בְּרַכָּה לֵאכִילָה - אֵינוֹ חוֹזֵר וּמִבְרָךְ. וְאִפְּלוּ בִּימֵינוּ שִׁישׁ מִלַּח בִּלְחָם יֵשׁ לְהִזְהָר בִּזְהָר וּבִמְאֹמֶר מוֹסָגֵר יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁעַל הַלֶּחֶם שֶׁל יָמֵינוּ נֵאמַר "פֶּת - בְּמִלַּח תֹּאכְלֶה". וְעוֹד אֲנִישִׁים אוֹהֲבִים סְגוּלוֹת, כְּתוּב הַתּוֹסֵף בְּרִכּוֹת מ' שֶׁשִּׁמְתָּ מִלַּח עַל הַשּׁוֹלְחָן מִגִּינָה. וְכֵן אִם אָדָם רָאָה עֵינֵי וְאָמַר בֵּין בְּרַכָּה לֵאכִילָה יִתְּנוּ לוֹ לֵאכּוֹל - הֲרֵי זֶה מִצְוָה וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ. אֲךָ אִם רָאָה עֹשִׂיר וְאָמַר תֵּנוּ לוֹ לֵאכּוֹל - הָאֵם יִחְזוֹר וְיִבְרָךְ? וְכֵן הַמְּבַקֵּשׁ סָכִין לְחַתּוּךְ אֶת הַלֶּחֶם. אוֹ הַמְּבַקֵּשׁ קֶרֶשׁ לְחַתּוּךְ עָלָיו אֶת הַלֶּחֶם, הָאֵם זֶה הַפֶּסֶק אוֹ לֹא? חִידוּשׁ מִן הַבֵּית יוֹסֵף הַשּׁוֹלְחָן עֶרּוֹךְ מִשֶּׁם הַרְמַב"ם הֵגֵם שְׁדַּבְּרִים אֵלּוֹ אֵינֶם קְשׁוּרִים יִשְׁרִית לְבִצִּיעַת הַפֶּת מִמֶּשׁ, מִכָּל מְקוֹם כָּל דָּבָר שִׁישׁ לוֹ קֶשֶׁר לֵאכּוֹל - אֵינוֹ הַפֶּסֶקָה. הֵבִיאוּ סָכִין, קֶרֶשׁ, תֵּנוּ לְעֹשִׂיר וְכֹדוּמָה. וְאִם דָּבָר אֵינוֹ נֶחֱשֵׁב הַפֶּסֶק - אֵינוֹ חוֹזֵר לְבָרֵךְ שׁוּב. אֲבָל מִלְּכַתְחִילָה יֵשׁ לְהִזְהָר שֶׁלֹּא לְדַבֵּר אִפְּלוּ בְּדַבְּרִים הַשֵּׁיכֵם לִפְתַּעַם.

הַפֶּסֶקָה בְּעֵינֵית אִמֵּן

בְּמִקְרָה אַחֵר שְׁנֵים מִסּוּבִין הָאֶחָד בְּרַךְ 'הַמוֹצִיא' וְחִבְרוּ בְרַךְ 'שֶׁהַכֹּל' וּבִטְרָם שִׁיאֲכַל הָרֹאשׁוֹן מֵהַלֶּחֶם עֵנָה 'אִמֵּן' עַל בְּרַכַּת חִבְרוּ - הָאֵם זֶה הַפֶּסֶק?

רֹב הַפּוֹסְקִים אוֹמְרִים שֶׁעֵינֵית 'אִמֵּן' לְבִרְכַּת הַשֵּׁנִי - הֲרֵי זֶה הַפֶּסֶק וְצָרִיךְ לְחַזֵּר שְׁעִי"ה קִס"ז ס"ק י"א וּמִכָּאֵן לְמַדּוּ שֶׁכָּל שֶׁכֵּן אִם אָדָם מְדַבֵּר דְּבָרֵי חוֹל אִפְּלוּ מִלָּה אַחַת - הֲרֵי זֶה הַפֶּסֶק מִשְׁנֵב"ר ר"ו י"ב, כֹּה"ח קִס"ז ס"ק מ"ד. לְהִלָּכָה אֵנוּ פּוֹסְקִים שֶׁלְּכַתְחִילָה אֵין לְעֵנוֹת 'אִמֵּן' עַל בְּרַכָּה אַחֶרֶת, אֲבָל אִם עֵנָה בְּדִיעְבַּד, - לֹא יִחְזוֹר לְבָרֵךְ כֹּה"ח אוֹת ס"א. וּמִכָּאֵן אֵנוּ רּוֹאִים כִּמְהָ חֲמוּר הַהַפֶּסֶק שֶׁהֲרֵי אִפְּלוּ עַל עֵינֵית אִמֵּן רֹב הַפּוֹסְקִים אָמְרוּ שִׁיחְזוֹר וְיִבְרָךְ וּמִדֵּין סִבָּל לֹא מִבְּרַךְ.

הַפֶּסֶקָה בְּ"תֵנוּ מִים לְבִהֶמָּה"

כְּתוּב הַשּׁוֹלְחָן עֶרּוֹךְ "תֵּנוּ מֵאֲכָל לְבִהֶמָּה וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוּ - אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ", וְכְּתוּב הַמֶּגֶן אֲבָרָהם שֶׁרַק בָּאוּכֵל יֵשׁ קְדִימָה לְבִהֶמָּה שְׁנֵאמַר "עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶה לְבִהֶמְתְּךָ וְאִכְלֶתָּ וּשְׁבַעְתָּ" אֲבָל בְּמִשְׁקָה כְּתוּב "שֶׁתָּה גֹם לְגַמְלִיךְ אֲשַׁקֶּה". וְיֵשׁ חוֹלְקִים עֵיקָרֵי הַד"ט וְעֵינֵין כֹּה"ח קִס"ז.

שֶׁאֵל הֶבֶן אִישׁ חֵי אֲמוֹר ט"ו כִּיּוֹן שֶׁלֹּא חֵיב לִתֵּן לְבִהֶמָּה לְשִׁתּוֹת, מֵהַדִּין אִם אָמַר 'תֵּנוּ מִים לְבִהֶמָּה'! וְכְּתוּב שְׁכִיּוֹן שִׁישׁ סֶפֶק בְּדַבֵּר, לֹא יִחְזוֹר וְיִבְרָךְ אֲבָל טוֹב שִׁיִּהְיֶה רַחֵם בְּלִבּוֹ.

הַפֶּסֶקָה בְּדִיבּוּר וּבִשְׁתִּיקָה

מֵהַ קוֹרָה כְּשֶׁאֵדָם הַפֶּסֶק בְּדִיבּוּר אוֹ בִּשְׁתִּיקָה? בְּבִי" הֵבִיאוּ מִשֶּׁם אֲבוּדֶרֶהם שֶׁבְּדִיעְבַּד הַפֶּסֶק בִּשְׁתִּיקָה לֹא הוּי הַפֶּסֶק אִפְּלוּ זְמַן אֲרוּךְ. אֲבָל בְּדִיבּוּר הוּי הַפֶּסֶק. וּבִסְמִיךְ ר'ו מִשְׁמַע שֶׁאַחֵר "כְּדִי דִיבּוּר" הוּי הַפֶּסֶק. וְהַקְשָׁה בְּמִגְ"א שֶׁלְּכֹאֲוֶרָה הוּי סְתִירָה. אֲךָ לְמַעֲשֶׂה לֹא קָשִׁיָּא. אִם אָדָם הַפֶּסֶק וְהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ - הוּי הַפֶּסֶק. וְאִם לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ - לֹא הוּי הַפֶּסֶק. לָכֵן כָּל עוֹד לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ - לֹא הוּי הַפֶּסֶק מִדֵּין סִבָּל.

כְּתוּב הַבִּי" "כְּתוּב הַר"ן בְּפֶרֶק ע"פ שֶׁהָרַב"ד אוֹמֵר שֶׁעַל שִׁירֵי פֶת נִמִּי מִבְּרַךְ "הַטוֹב וְהַמְּטִיב". אֲבָל חֲכָמֵי הַצִּרְפִּיתִים אוֹמְרִים שֶׁלֹּא מִבְּרַכִּים עַל שִׁנּוּי פֶת הַטוֹב וְהַמְּטִיב - וְהֵבִיאוּ אֶת טַעְמֵי הָרַא"שׁ בְּרִכּוֹת נט. וְטַעַם הַתּוֹסֵף שִׁיּוֹן מִשְׁמַח וְסוּעַד, וְעוֹד, שֶׁאֵין שִׁירָה אֲלֹא עַל הַיּוֹן, וְעוֹד שֶׁהֵינּוּ חֲשׁוֹב שְׁקוּבַע בְּרַכָּה לְעַצְמוֹ. "אִי נִמִּי הַטוֹב וְהַמְּטִיב בִּיבְנָה תִּקְנוֹהָ הַטוֹב שֶׁלֹּא הִסְרִיחוּ וְהַמְּטִיב שֶׁנִּתְּנוּ לְקַבּוּרָה, לִפִּי שֶׁבְּצִרוֹ כְּרַמְיָהם כִּי שְׁנֵים וְהִקִּיפוּ כְּרַמְיָהם מִהֲרוּגִים תִּקְנוּ לּוֹמֵר עַל הַיּוֹן שֶׁהוּא כְּמוֹ הַדָּם". וְהַמְּשַׁנְבֵּ"ר הֵבִיאוּ בְּשֶׁם רַבְּנוּ בַּחֲיִי טַעַם לְמָה מִבְּרַכִּים דּוּקָא עַל הַיּוֹן הַטוֹב וְהַמְּטִיב, שֶׁבְּדֶרֶךְ כָּל "כִּי יִדּוּעַ שֶׁהָאֵדָם צָרִיךְ לְמַעַט בְּתַעֲנוּגֵי הָעוֹלָם וַיּוֹן הֵלֵא מִבִּיא לִידֵי שְׁמַחָה וְיִכּוֹל לְבּוֹא לִידֵי קִלּוֹת רֹאשׁ לָכֵן סִדְרוּ נֹסַח זֶה שֶׁל הַטוֹב וְהַמְּטִיב שֶׁבְּבִרְהֵמָ"ז תִּקְנוּ עַל הַרוּגֵי בֵּיתֵר שֶׁנִּתְּנוּ לְקַבּוּרָה, וְעִי"י זֶה יִזְכּוֹר יוֹם הַמִּיתָה וְלֹא יִמְשַׁךְ יוֹתֵר הַיּוֹן הַרְבֵּה."

סִיכּוּם הַשִּׁיטוֹת:

לְכֹאֲוֶרָה אֲפִשֶׁר לְתַרְץ לְמָה לֹא תִקְנוּ "הַטוֹב וְהַמְּטִיב" עַל הַלֶּחֶם? כִּי בְּרַגַע שֶׁתִּקְנוּ בִּיבְנָה בְּרַכָּה רְבִיעִית בְּבִרְכַּת הַמִּזּוֹן "הַטוֹב וְהַמְּטִיב". לֹא מִבְּרַכִּים עַל שִׁנּוּי לֶחֶם, כִּי גַם בְּלִי שִׁנּוּי מִבְּרַכִּים הַטוֹב וְהַמְּטִיב.

כְּמוֹת הַשְּׁתִּיָּה

יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְשִׁתּוֹת "רְבִיעִית" מֵהֵינּוּ הָרֹאשׁוֹן וְרְבִיעִית מֵהֵינּוּ הַשֵּׁנִי. וְאֵין נוֹהֲגִים כֹּךְ עֵינֵין בְּבִה"ל קִס"ז י שֶׁכְּתוּב שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ רַק אִם יֵשׁ רְבִיעִית. וְעֵינֵין בְּרַכִּי יוֹסֵף שְׁחוֹלֵק עָלָיו. וְכֵן כְּתוּב "שְׁמַח נַפְשִׁי עֲמוּד כִּי"ד. שֶׁאֵין חוֹבָה וְכֵן נוֹהֲגִים.

מִי שֶׁשָּׁכַח לְבָרֵךְ

מִי שֶׁשָּׁכַח לֹא בְרַךְ "הַטוֹב וְהַמְּטִיב" לִפְנֵי שֶׁשָּׁתָה מֵהֵינּוּ הַשֵּׁנִי מֵהַ יַעֲשֶׂה? הַרְבֵּי הֵבִיאוּ מִשֶּׁם הַרְבֵּי קְלוּנִימוּס שֶׁאִם שָׁתָה וְלֹא בְרַךְ יִכּוֹל לְבָרֵךְ "הַטוֹב וְהַמְּטִיב" אִפְּלוּ אַחֵר שִׁתִּייתוֹ. וְדַחָה הַבִּי" אֶת דְּבָרָיו.

הַפֶּסֶקָה בֵּין קִידוּשׁ לְשִׁתִּית יֵין

כְּשֶׁאֵדָם עוֹשֶׂה קִידוּשׁ לְבִנֵּי בֵיתוֹ וְלְאוֹרְחֵים אוֹ שֶׁמִּבְרַךְ עַל הַפֶּת בִּשְׁבֶּת, יוֹצֵאִים בְּנֵי הַבֵּית בְּבִרְכָּתוֹ. הוּא מְקַדֵּשׁ וְשׁוֹתָה מְלֹא לֹגְמִיו אוֹ מִבְּרַךְ וּבּוֹצֵעַ עַל הַלֶּחֶם וְאַחֵר כֹּךְ נוֹתֵן לְבִנֵּי הַבֵּית. וּבִסְמִיךְ ר"ו כְּתוּב הַשּׁו"ע בְּסַעֲיָף ג' "כָּל אֱלוֹ הַבְּרִכּוֹת צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִפְסִיק בֵּין בְּרַכָּה לֵאכִילָה. הִגָּה, יוֹתֵר מְכַדֵּי דִיבּוּר". וּלְפַעְמִים בְּנֵי הַבֵּית מְרֻבִּים כִּי, וְעַד שֶׁמִּגִּיעַ הֵינּוּ אוֹ הַלֶּחֶם לְאַחֲרוֹן הָאוֹרְחִים יַעֲבֹר זְמַן רַב. יוֹתֵר מְזֻמָּן "תּוֹךְ כְּדִי דִיבּוּר" שֶׁהוּא זְמַן אֲמִירַת "שְׁלוֹם עָלֶיךָ רַבִּי" וְלִדְעַת ט"ז "שְׁלוֹם עָלֶיךָ רַבִּי וּמוֹרִי" ר'ו ס"ק ג'. וְיִכּוֹל לְפַעְמִים לְעַבּוֹר זְמַן זֶה כְּפּוֹל עֶשֶׂר פַּעְמִים, הָאֵם יִצְטָרֵךְ הַטּוֹעֵם לְבִסּוֹף לְבָרֵךְ שׁוּב הַמוֹצִיא? וְעוֹד כְּתוּב הַשּׁוֹלְחָן עֶרּוֹךְ קפ"ז "יֵאֲכַל מִיד וְלֹא יִשִּׁיחַ בֵּין בְּרַכָּה לֵאכִילָה, וְאִם שָׁח צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְבָרֵךְ אֲלֹא אִם כֵּן הִיתָה הַשִּׁיחָה בְּדַבְּרִים מְעִינִין דְּבָרִים מִבְּרַכִּים עָלָיו כְּגוֹן שֶׁבְּרַךְ עַל הַפֶּת וְקוֹדֵם שֶׁאֲכַל אָמַר 'הֵבִיאוּ מִלַּח אוֹ לִפְתָּן', יִתְּנוּ לְפָלוּגִי לֵאכּוֹל, יִתְּנוּ מֵאֲכָל לְבִהֶמָּה וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוּ. - אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ". וּמִסְבִּירָה

קול צופיך

מנחם הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ואתחנן - תשנ"ח - מאת מנחם הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

וענה הבא"ח, כיון שיש פוסקים רבים כדעת הרוקח. האור זרוע ומור"ם וב"ח ולבוש ועוד אחרונים - לכן יש בזה סב"ל. ולפיכך, הקידוש שעושים בבית הכנסת בבוקר, שבדרך כלל אין שם פת. אם המקדש מכין להוציא ידי אחרים חובת קידוש והם התכוונו לצאת ידי חובה. אם טעמו מן היין ורוצים לשתות אחר כך שאר משקה - יכולים לשתות בלי לברך "שהכל". אך יזכרו שאם ישנו כשיעור - יברכו ברכה אחרונה. ובכל מקרה חייבים לאכול כזית מזונות או לשתות רביעית יין, כדי שיהיה "קידוש במקום סעודה". ויש מאוד להזהר שלא ידברו הקהל בין ברכת הקידוש של המקדש לשתיו יין שלהם שיחת חולין אפילו מילה אחת, כי אז נכנסים למחלוקת אם פוסקים כהרמ"א או כחולקים עליו כנ"ל.

אם המקדש דיבר בין ברכה לשתיה

אם המקדש הפסיק בדברים בטלים לפני שטעם והמסובים לא שחו. האם נאמר מכיון שהמקדש שח הרי הברכה היתה לבטלה, וממילא גם הם לא יכולים לאכול, או נאמר מכיון ששומע כעונה הם כאילו ברכו את הברכה והם הרי לא שחו? המשנ"ב אומר שיש כאן ספק וצריך עיון לדינא, ואילו הבן איש חי פסק אמור ט"ז שהמברך צריך לחזור ולברך, והמסובים שלא דברו - יצאו ידי חובה ועיין בה"כ שם ס"ק נ"ט.

סיום של מצוה - פסקו עצי המערכה

לדעת רבה ורב יוסף יום טו באב הוא יום טוב כי פסקו מלכרות עצים למערכת העצים שעל המזבח. דבר זה הוא שמחה כי סיימו לעשות מצוה. ומכאן לומד הגר"א שעושים סעודה בסיום מסכת יורה דעה ומכאן למד גאון עוזנו ותפארתנו בעל הבן איש חי שכשיש סיום מסכת - לא אומרים וידוי בתפילה הסמוכה לה, כי זה יום טוב. בניחו שבת קיט

סיכום השיטות: משנה ברורה - בא"ח - כה"ח

א. רק אם נשאר מהיין הראשון על השולחן

ב. אם שתי היינות היו על השולחן או בחדר ודעתו לשתות מהן - לא יברך. אם היו במרתף או במחסן - יברך.

ג. אם הביאו שתי יינות ומסופק מה חשוב - יוציא מחוץ לרשותו יין אחד. יברך על הראשון "גפן" וכשיביא את השני יברך "הטוב והמטיב". רק אם השני משובח מהראשון - יברך הטוב והמטיב.

ד. כשיש אורחים יניח בעל הבית את היין השני הפקר על השולחן ולא ימזוג לכוסות.

ה. לא יברך הטוב והמטיב אלא אם כן יש עימו אחרים או אשתו ובניו.

ו. מברך הטוב והמטיב גם אם מיסב רק לשתיה. מברך הטוב והמטיב רק בסעודה.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

למעשה יש שלוש דרגות: א לכתחילה - יש לברך המוציא ולאכול מיד. ב אם הפסיק בדיבור אפילו מילה אחת שאינה קשורה לאוכל כלל, כגון 'סגרו חלון' - אומר: ברוך שם כבוד מלכותו ומברך שוב "המוציא". ג אם הפסיק בשתיקה "תוך כדי דבור" - לא חוזר ומברך אליבא דכו"ע. אם הפסיק בשתיקה זמן ממושך בלי הסחת דעת - משום סב"ל לא יברך.

הפסקה בין קידוש לשתיה

יש שני מנהגים נפוצים בדרך הקידוש. המנהג הרגיל שהמקדש מברך על כוס יין מלא ולאחר ששותה מוזג להם. וזה המנהג הרגיל כיון שכולם רוצים לשתות דוקא משיירי מצוה משום חביבותא שו"ע. יש מנהגים שהנוכחים ממלאים כל אחד אחד כוס לעצמו והמברך ממלא את כוסו, ומיד לאחר הברכה כולם שותים מכוסם. למנהג הרגיל במיוחד יש להזהיר לשומעים לשתוק ולא לדבר עד השתיה מהכוס. ואין בעיה בהמתנה זו כי הרי הם שוהים בשביל השתיה ולא לענין אחר. וכן כשמברך בעה"ב 'המוציא', ימתינו בשקט עד שיטעמו כולם מהלחם. ומכיון שהם יודעים מראש שיקח זמן עד שיטעמו ואין אפשרות אחרת הרי זה כעין מה שכתב האבודרהם בביכ"נ שדעת המברך על כל הספר תורה. כך גם כאן דעתם להמתין, וזה בסדר גמור.

הפסקה לפני בליעה

ויש לשים לב שלכתחילה אין לדבר עד שיאכל כזית של המוציא או ישתה רוב רביעית יין. ומהדין אם ברך וטעם בלבד - לא הוי הפסק. ואם אדם החל ללעוס את האוכל ודבר לפני שבלע האם צריך לברך שנית? בענין זה יש מחלוקת בין הפוסקים אם הלעיסה היא חלק או תחילת האכילה, או רק מהבליעה ואילך. ולכן כתב המשנ"ב שצ"ע אם לברך והבא"ח אמור י"ד פסק שאינו חוזר בדיעבד.

אם דיברו השומעים בין ברכה לשתיה

מה הדין אם המקדש קידש וטעם מהיין והשומעים הפסיקו בדיבור בין הברכה לאכילה או לשתיה, בדברים שאינם מעניין האוכל, האם יברכו שנית? האם הברכה והטעימה של המקדש פוטרת אותם ויכולים לשתות בלי ברכה, או מאחר ששומע כעונה והם כאילו ברכו את הברכה ודברו הרי זה כאילו הפסיקו בשיחה? ואולי נאמר כיון שהמקדש לא שח, הם יצאו ידי חובה בברכתו?

הבית יוסף הביא את סברת הרוקח "אם דבר שאר דברים בין ברכת המוציא לאכילתו - צריך לברך 'המוציא' פעם שנית אבל אם אכל הבוצע מעט, והשיחו - הא נפק כולהו" ודחה הב"י את דבריו וטעמו כיון שהשומע כמו המברך - אם שח בין הברכה לאכילה - הברכה לבטלה.

הרמ"א פסק כדעת הרוקח, ועיין ט"ז שם שדעתו כדעת הבית יוסף, ולכן הציע שהמברך יכוין שאם מישוהו ידבר לפני שיאכל - לא יצא ידי חובה ויאמר להם את כוונתו. הב"ח פסק כדעת הרמ"א, והמג"א פסק כדעת הב"י. וכתב המשנה ברורה, שרבים חולקים על הרמ"א ולדעתו חוזרים ומברכים.

הבן איש חי אמור ט"ז פסק מאחר שזו פלוגתא - ספק ברכות להקל ויהרהרו הברכה בלבבם ויאכלו. וכה"ח ס"ק ח, פסק כדעת השו"ע נגד הרמ"א.

והיו שהקשו על רב פעלים ג' שאלה ז הרי רוב הפוסקים פוסקים נגד הרוקח, מדוע פסק הבא"ח סב"ל למה לא יברך כסברת המשנ"ב וכה"ח ? וסברת הבית יוסף חזקה ודחה דברי הרוקח בטוב טעם?

